

Scoppola gegn Ítalíu

Dómur frá 17. september 2009 – Yfirdeild

Mál nr. 10249/03

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

7. gr. Engin refsing án laga

Afturvirkni laga um vægari refsivíðurlög.

1. Málsatvik

Kærandi, Franco Scoppola, er ítalskur ríkisborgari og fæddur árið 1940. Hann afplánar refsisdóm í fangelsi í Parma.

Kærandi drap eiginkonu sína 2. september 1999 og slasaði eitt barna sinna. Eftir frumrannsókn saksóknaraembættisins í Róm fór embættið fram á að kærandi yrði ákærður fyrir manndráp, tilraun til manndráps, slæma meðferð á fjölskyldu sinni og loks ólöglega vörslu skotvopns. Fallist var á ósk kæranda um að réttarhaldið fengi einfaldaða meðferð en þar er um að ræða sérstaka málsmeðferð samkvæmt ítölskum lögum um meðferð sakamála sem leiðir til lægri refsingar verði sakborningur sakfelldur.

Samkvæmt lögunum um slíka málsmeðferð átti að dæma sakborning í 30 ára fangelsi teldi dómari hæfilega refsingu ævilangt fangelsi. Sú lagaregla hafði tekið gildi skömmu áður en fallist var á að mál kæranda fengi einfaldaða meðferð en hafði ekki verið í gildi þegar brot kæranda var framið. Í nóvember árið 2000 komst dómari að þeirri niðurstöðu að kærandi væri sekur. Dómarinn taldi að þar sem brotið varðaði ævilangt fangelsi væri rétt að dæma hann til 30 ára fangelsisrefsingar.

Þennan sama dag hafði hins vegar verið samþykkt lagabreyting sem fól í sér breytta refsingu í málum sem fengu einfaldaða meðferð fyrir dómi. Samkvæmt breytingunni átti að dæma sakborning sem hefði gerst sekur um brot sem varðaði við lífstíðarfangelsi í einangrun til lífstíðarfangelsis án einangrunar. Saksóknari áfrýjaði því dómnum og hélt því fram að dæma hefði átt kæranda til ævilangs fangelsis. Þann 10. janúar 2002 var kærandi síðan dæmdur í ævilangt fangelsi af ítölskum áfrýjunardómstól með vísan til þess að þar sem um hefði verið að ræða breytingu á málsmeðferðarreglum hefði hún átt við um öll mál sem hefði ekki verið lokið þegar breytingin tók gildi. Áfrýjunardómstóllinn tók fram að kærandi hefði getað dregið til baka ósk sína um að málið færi fram samkvæmt einfaldaðri meðferð.

Kærandi fór því næst með málið fyrir æðsta dómstig Ítalíu og vísaði til þess að 6. og 7. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu hefðu verið brotnar. Áfrýjun hans var hafnað.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi byggði kærú sína á að afturvirk beiting refsilaga bryti í bága við 7. gr. sáttmálans og að ákvæði umræddra breytingalaga hefðu ekki samræmst 1. mgr. 6. gr. sáttmálans um réttláta málsmeðferð.

Niðurstaða

Um 7. gr.: Dómstóllinn tók fram að hann hefði frá árinu 1978 talið að 7. gr. tryggði ekki rétt sakbornings til vægari refsingar samkvæmt lögum sem tækju gildi eftir að afbrot hefði verið framið. Dómstóllinn benti hins vegar á að meta yrði breyttar aðstæður í aðildarríkjum sáttmálans og önnur viðhorf til álítafnisins. Dómstóllinn viðurkenndi að miklar breytingar hefðu orðið á þessu sviði á alþjóðavettvangi. Sér í lagi hefði sú meginregla birst í ýmsum alþjóðlegum sáttmálum um mannréttindi og t.d. í dómum Evrópudómstólsins að beita bæri vægari lögum um refsingar ef kostur væri.

Dómstóllinn taldi að samstaða væri um það í Evrópu og víðar að sú meginregla gildi á sviði refsiréttar að beita bæri vægari refsilögum um brot þrátt fyrir að slík lög hefðu tekið gildi eftir að brotið hefði verið framið. Þess vegna ákvað dómstóllinn að víkja frá fyrri fordæmum og komst að þeirri niðurstöðu að 1. mgr. 7. gr. tryggði ekki einungis bann við afturvirkni strangari refsilaga heldur

líka að af reglunni leiddi meginregla um afturvirkni vægari refsilaga. Í meginreglunni fælist að ef munur væri á þeim lögum sem hefðu verið í gildi þegar brot hefði verið framið og þeim lögum sem síðar tækju gildi fram til þess að lokadómur gengi í máli þá bæri að beita þeim lögum sem væru hagstæðust sakborningi.

Dómstóllinn taldi því að kærandi hefði hlotið þyngri refsingu en kveðið var á um í þeim lögum sem höfðu gilt á tímabilinu frá því að brotið var framið fram til þess að endanlegur dómur var kveðinn í málinu og kváðu á um vægustu refsingu vegna brotsins. Af þessum sökum taldi dómstóllinn að ítalska ríkið hefði brotið gegn 1. mgr. 7. gr. sáttmálans.

Um 6. gr.: Dómstóllinn tók fram að sú meðferð sakamála sem kveðið væri á um í ítölskum lögum og gildi um mál kæranda fæli í sér óumdeilda kosti fyrir sakborning en að hún gengi einnig að hluta gegn þeim kröfum sem leiddi af reglunni um réttláta málsmeðferð fyrir dómi. Í tilviki kæranda hefði hann gefið eftir rétt sinn til opinberrar málsmeðferðar, til að kalla til vitni, til að færa fram ný sönnunargögn og gagnspyrja vitni ákærvaldsins. Þetta hefði hann gert gegn því að fá 30 ára fangelsisdóm í stað ævilangs fangelsis.

Dómstóllinn taldi að byðu ríki upp á slíka sérmeðferð dómsmála gengi það gegn meginreglunni um réttaröryggi og vernd lögmæts trausts þeirra, sem tækju þátt í réttarmeðferðinni, gæti ríkisvaldið einhliða dregið úr því hagræði sem sakborningur hefði mátt treysta að hann fengi að njóta með því að gefa eftir tiltekin réttindi sín. Dómstóllinn komst því að þeirri niðurstöðu að ítalska ríkið hefði brotið gegn 6. gr. sáttmálans með því að beita í endanlegum dómi löggjöf sem fól í sér minni hagsbætur en kærandi hafði undirgengist á grundvelli fyrri löggjafar.

Á grundvelli 41. gr. sáttmálans voru kæranda dæmdar 10.000 evrur í miskabætur og 10.000 evrur fyrir málskostnaði.